DOI: 10.31359/2079-6242-2022-46-103
УДК 343.54:340.130.53:349.9

Д. О. Куковинець, молодша наукова співробітниця відділу дослідження проблем кримінального права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені акад. В. В. Сташиса Національної академії правових наук України

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДІЯННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПОРНОГРАФІЄЮ: МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ*

Постановка проблеми. Порнографія та питання її обмеження або ж, навпаки, легалізації є чутливою темою, що викликає безліч суперечливих думок та перебуває на стику правових, культурних і морально-етичних міркувань. Дискусія навколо легальності порнографічних матеріалів точиться на перетині свободи вираження поглядів, індивідуальних прав, суспільних цінностей, з одного боку, та занепокоєння щодо потенційної шкоди такого контенту, з другого. [1]

У процесі історичного розвитку різні суспільства мали відмінні уявлення стосовно того, що вважається відвертим чи непристойним. А тому правове регулювання порнографії згодом зазнавало змін. У той самий час як більшість європейських країн на сьогодні легалізували порнографію (окрім дитячої та екстремальної), першою з яких у 1969 р. стала Данія, багато інших продовжують дотримуватися суворих заборон щодо виробництва й обігу матеріалів такого характеру.

Величезні культурні відмінності та різноманіття підходів до регулювання цієї сфери ускладнюють й формування єдиних міжнародно-правових стандартів, що, з одного боку, враховували б моральні цінності та норми, а з другого – підкреслювали б необхідність чутливого підходу.

Актуальність дослідження стандартів регламентації діяльності, пов'язаної з порнографією, зумовлюється і здобутками так званої сексуальної революції, що сприяла не лише зміні ставлення до контрацепції, сексуальної освіти, гендерних ролей, сфери сексуальності загалом, а й значно вплинула на дискурс навколо сексуального вираження, а так само призвела до модернізації уявлення про правовий статус порнографічних матеріалів, зокрема.

У контексті національних законодавств досягнення балансу між легалізацією порнографії та її потенційною шкодою передбачає наявність своєрідної навігації серед численних міжнародно-правових норм, що тією чи іншою мірою стосуються питань поширення інформаційного контенту, з метою опрацювання спеціальної формули легалізації, котра водночас враховувала б аспекти поваги до індивідуальних свобод і захист суспільства від експлуатації та інших негативних наслідків порнографії.

Зважаючи на крихкість рівноваги між індивідуальною свободою і захистом інтересів суспільства, науково обґрунтований підхід щодо декримінализації порнографії або збереження її караності може вважатися вирішальним для створення легального середовища з виготовлення порнографічних матеріалів та їх сприйняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань виготовлення та обігу порнографії на міжнародному і національному рівнях присвячені наукові розвідки таких українських вчених, як І. О. Бандурка, Е. Н. Бобошко, М. В. Войчишена, І. Є. Жданова, О. С. Грабар, С. О. Книженко, І. Г. Лубенець, А. А. Нєбитов, Д. Г. Паляничко, О. С. Подойнік, О. Е. Радутний, О. П. Рябчинська, А. Х. Степанюк та ін. Істотний внесок у царині вивчення явища порнографії зробили і зарубіжні

* *Примітка.* Статтю виконано в межах теми фундаментального дослідження «Теоретичні, законодавчі та правозастосовні проблеми кримінально-правової охорони інформаційної безпеки в Україні» (державний реєстраційний номер: 0121U114324; термін виконання: І квартал 2022 р. – IV квартал 2024 р.).

вчені, серед яких Авінаш Де Суза (Avinash De Sousa), Н. Белла (N. Bella), П. Боб (P. Bob), Б. Боте (B. Bőthe), Ана Дж. Бріджес (Ana J. Bridges), М. Віллис (M. Willis), Річард Д. Гартлі (Richard D. Hartley), Ж. Деметровіч (Z. Demetrovics), Т. Еддісон (T. Addison), М. Косс (M. Koss), Е. Краус (A. Kraus), Б. Кучинський (B. Kutchinsky), Ніл М. Маламут (Neil M Malamuth), Г. Орош (G. Orosz), Марк Н. Потенца (Marc N. Potenza), М. Привара (M. Privara), Пол Д. Райт (Paul J. Wright), Ч. Сунь (C. Sun), Роберт С. Токунаґа (Robert S. Tokunaga), І. Тот-Кірай (I. Tóth-Király), Крістофер Дж. Фергюсон (Christopher J. Ferguson), М. Флуд (Michael Flood), Герт М. Халд (Gert M. Hald).

Метою статті є здійснення огляду та порівняння міжнародно-правових і національних стандартів у сфері виготовлення та обігу порнографії, а також надання науково-правової оцінки положенням проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення свободи від втручання в приватне життя людини» (реєстр. №9623 від 18.08.2023 р.) на предмет доцільності декриміналізації діянь, пов'язаних із порнографією, в частині, що не становить суспільної небезпечності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Говорячи про міжнародні стандарти у сфері запобігання виробництву та обігу порнографії, першочергово варто зауважити, що в цьому дослідженні основний акцент робиться на тих положеннях[1], які або вже ратифіковані Україною, або є частиною *acquis communautaire.* Як відомо, врахування цих положень є необхідним для виконання відповідних вимог з боку країн-кандидатів для вступу до Європейського Союзу (далі – ЄС). За своєю сутті такі акти поділені на дві великі групи: обов'язкові та рекомендаційні. Якщо акти першої групи у більшій мірі стосуються питань боротьби з порнографією та контролю за її розповсюдженням, то ті, що належать до другої групи, висвітлюють питання формування ефективного інструментарію у сфері регулювання порнографічного контенту.

Міжнародні стандарти обов'язкового характеру. Цю групу актів, у свою чергу, також можна умовно поділити на три підгрупи: 1) акти загального характеру, що прямо не торкаються питань, пов'язаних із порнографією, проте викладені в них принципи мають відношення до дискусій навколо порнографічних матеріалів; 2) міжнародні стандарти у сфері заборони сексуальної експлуатації дитини та криміналізації діяльності, пов'язаної із дитячою порнографією, що фактично являють собою «матерію» у цій сфері; 3) міжнародні стандарти, що присвячені вирішенню а) суто процесуальних і б) технічних питань моніторингу порнографічного контенту та його видалення.

Окрім цього, в межах цих груп вважаємо за необхідне блоково виділити документи Організації Об'єднаних націй (далі – ООН), Ради Європи та ЄС. Так, до складу першої групи входить Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. (далі – Декларація) та Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. (далі – ЄКПЛ). Зокрема, у контексті захисту права на приватне сексуальне життя за взаємною згодою, що може включати створення і споживання порнографічних матеріалів, прихильниками легалізації порнографії згадується ст. 12 Декларації та ст. 8 ЄКПЛ, де проголошено, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя[2]. Так само практично застосованими у цьому контексті в аспекті свободи вираження поглядів є ст. 19 Декларації, ст. 10 ЄКПЛ, ст. 23 Декларації щодо права на працю та ст. 4 ЄКПЛ стосовно заборони рабства і примусової праці.

Важливо, що й положення ч. 2 ст. 25 Декларації (дитинство має право на особливе піклування і допомогу) використовується у контексті обґрунтування важливості захисту дітей від впливу неприйнятного контенту, різновидом якого є порнографія.

Крім того, у ст. 34 Конвенції про права дитини ООН від 20.11.1989 р. зазначається, що державиучасниці зобов'язані захищати дитину від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень. Із цією метою, зокрема, необхідно вживати всі необхідні заходи щодо запобігання використанню дітей із метою експлуатації у порнографії

[1] *Примітка*. Хочемо підкреслити, що наведений перелік не є виключним і може налічувати значно більшу кількість міжнародно-правових актів.

[2] Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 15.08.2023); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Міжнародний документ від 04.11.1950 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 15.08.2023)

та порнографічних матеріалах[1]. Більш детальну регламентацію ці положення знайшли у Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії від 01.01.2000 р. Так, у зазначеному документі отримала юридичне вираження однозначна заборона дитячої порнографії (ст. 1); у ст. 2 було надано її визначення (будь-яке зображення будь-якими засобами дитини, яка здійснює реальні або змодельовані відверто сексуальні дії, або будь-яке зображення статевих органів дитини, головним чином у сексуальних цілях); у ст. 3 окреслено форми діянь, пов'язаних із дитячою порнографією, що підлягають обов'язковій криміналізації (виробництво, розподіл, розповсюдження, імпорт, експорт, пропозиція, продаж або зберігання у вищезазначених цілях дитячої порнографії); у ст. 4 визначено заходи, які можуть виявитися необхідними, для встановлення юрисдикції певної держави щодо означеного злочину; тощо[2].

Спеціальними документами на рівні Ради Європи, де встановлена заборона щодо дитячої порнографії, є Конвенція про кіберзлочинність від 23.11.2001 р. (далі – Будапештська конвенція) та Конвенція про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 р. (далі – Лансаротська конвенція).

Порівняно з визначенням дитячої порнографії, що міститься у Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, у ст. 9 Будапештської конвенції у це поняття закладається дещо інший зміст. За переконанням її розробників, дитяча порнографія являє собою порнографічний матеріал, який візуально зображує: a. неповнолітню особу, задіяну в явно сексуальній поведінці; b. *особу, яка виглядає як неповнолітня особа (курсив наш – Д. К.)*, задіяну в явно сексуальній поведінці; c. реалістичні зображення неповнолітньої особи, задіяної у явно сексуальній поведінці[3]. Таким чином, автори Конвенції дещо розширюють перелік потенційних потерпілих від цього діяння за рахунок включення до них і тих осіб, що візуально виглядають як діти.

Так само в означеній статті надається і порівняно більш широкий перелік дій, що підпадають під ознаки правопорушень, пов'язаних із дитячою порнографією, зі зміщенням акценту при цьому на спосіб їх вчинення: вироблення дитячої порнографії з метою її розповсюдження за допомогою комп'ютерних систем; пропонування або надання доступу до дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем; розповсюдження або передача дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем; здобуття дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем для себе чи іншої особи; володіння дитячою порнографією у комп'ютерній системі чи на комп'ютерному носії інформації[4].

Мабуть, найбільш важливим і значущим документом у досліджуваній проблематиці є Лансаротська конвенція − перший міжнародний акт, що спеціально присвячений питанням сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей. Визначення дитячої порнографії за цим документом змістовно співпадає з тим, що наведене у Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, а перелік форм такої умисної поведінки – з тими, що містяться у Конвенції про кіберзлочинність, за винятком включення до їх переліку також і *свідомого одержання доступу до дитячої порнографії за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій* (ст. 20)[5]. Як уявляється, таке нововведення заслуговує на увагу й охоплює ті випадки, коли особа умисно відвідує відповідні сайти, ознайомлюється із матеріалами порнографічного змісту, однак не вчиняє дій, спрямованих на їх завантаження. Про навмисний характер кримінального правопорушення при цьому, як зазначається у Роз'ясненні до статті 20 Конвенції, свідчить те, що такий факт

[1] Конвенція про права дитини: Міжнародний документ від 20.11.1989 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 15.08.2023)

[2] Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії: Міжнародний документ від 01.01.2000 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text (дата звернення: 15.08.2023)

[3] Конвенція про кіберзлочинність: Міжнародний документ від 23.11.2001 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата звернення: 15.08.2023)

[4] Конвенція про кіберзлочинність: Міжнародний документ від 23.11.2001 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата звернення: 15.08.2023)

[5] Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: Міжнародний документ від 25.10.2007 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text (дата звернення: 15.08.2023)

повторюється або що злочин був скоєний через певну послугу в обмін на плату[1].

Так само заслуговують на увагу приписи цього міжнародного акта, згідно з якими вперше (що потім знайшло текстуальне відтворення і в інших міжнародних документах) було передбачено розсуд держав у частині незастосування положень Конвенції до випадків, коли до виготовлення і володіння такої порнографії було залучено дітей, які досягли віку, до досягнення якого забороняється займатися діяльністю сексуального характеру з дитиною, якщо *за їхньою згодою* й тільки для їхнього *приватного використання* вони виготовили ці зображення або володіють ними (таке явище наразі отримало назву «секстинг»). Притягнення до кримінальної відповідальності у цьому випадку може розглядатися як непропорційне втручання, а її застосування може мати місце лише у крайньому випадку.

На додаток до вищевикладеного в означеній Конвенції окремо виділяються і правопорушення, що стосуються участі дитини в порнографічних виставах (ст. 21), до яких віднесено: вербування дітей для участі в порнографічних виставах або спонукання дитини до участі в таких виставах; примушування дитини до участі в порнографічних виставах або отримання користі від цього чи іншого використання дитини із цією метою; свідоме відвідування порнографічних вистав, у яких залучено дітей.

Щодо законодавства ЄС з цього питання, то передусім варто назвати Директиву 2011/93/ЄС Європейського парламенту і Ради про боротьбу із сексуальним насильством та сексуальною експлуатацією дітей і дитячою порнографією від 13.12.2011 р. (далі – Директива 2011/93/ЄС). У частині визначення дитячої порнографії означений документ є гарним прикладом того, як можна увібрати досягнення попередніх міжнародних актів у цій царині і представити тим самим більш точне трактування. Так, для цілей Директиви 2011/93/ЄС дитяча порнографія означає:

«(i) будь-який матеріал, що візуально зображує дитину, яка бере участь у справжніх або імітованих сексуальних діях;

(ii) будь-яке зображення статевих органів дитини переважно із сексуальною метою;

(iii) будь-який матеріал, який візуально зображує будь-яку особу, яка виглядає як дитина і бере участь у реальній або імітованій поведінці відверто сексуального характеру, або будь-яке зображення статевих органів будь-якої особи, яка виглядає як дитина, переважно із сексуальною метою; або

(iv) реалістичні зображення дитини, яка бере участь у відверто сексуальних діях, або реалістичні зображення статевих органів дитини переважно із сексуальною метою» [2].

Суттєвим надбанням цієї Директиви стало визначення мінімальних розмірів покарань за правопорушення щодо дитячої порнографії від 1 до 3 років позбавлення волі залежно від конкретної форми діяння (ст. 5).

Більш численну групу міжнародних стандартів обов'язкового характеру, що стосуються питань порнографії, складають ті, що: 1) висвітлюють питання розслідувань таких злочинів та задоволення інтересів потерпілих, а також 2) охоплюють технічні питання моніторингу порнографічного контенту та його видалення. Саме в межах цієї групи найбільш розгалуженим є законодавство ЄС.

Так, до першої підгрупи таких актів можна віднести Директиву 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради про встановлення мінімальних стандартів щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів від 25.10.2012 р.[3]; Директиву 2014/41/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо Європейського наказу про розслідування у кримінальних справах від 03.04.2014 р.[4]; Директиву 2014/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради про заморожування та конфіскацію знарядь і доходів від

[1] 'Роз'яснення до ст. 20 Лансаротської конвенції – Правопорушення, що стосуються дитячої порнографії' (*Council of Europe*, 2020) 2 <https://rm.coe.int/leaflet-on-article-20-of-the-lanzarote-convention-offences-concerning-/16809fc76d> (дата звернення: 15.08.2023)

[2] Директива 2011/93/ЄС Європейського парламенту і Ради від 13 грудня 2011 року про боротьбу з сексуальним насильством і сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією, яка замінює Рамкове рішення Ради 2004/68/ЈНА / перекл. укр. мовою Аналітичний центр ЮрФем. 15 С. URL: https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/Директива-2011–92.pdf (дата звернення: 15.08.2023)

[3] Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. *EUR-lex*: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029&qid=1699218089896 (дата звернення: 15.08.2023)

[4] Directive 2014/41/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 regarding the European Investigation Order in criminal matters. *EUR-lex*: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0041&qid=1699218089896 (дата звернення: 15.08.2023)

злочинів у Європейському Союзі від 03.04.2014 р.[1]; Регламент (ЄС) 2023/1543 Європейського Парламенту та Ради про європейські ордери на пред'явлення та європейські ордери на збереження електронних доказів у кримінальному провадженні та для виконання вироків про позбавлення волі після кримінального провадження від 12.07.2023 р.[2]; тощо.

У свою чергу, у межах другої підгрупи виділяють Директиву 2010/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради про координацію певних положень, установлених законом, нормативно-правовими або адміністративними діями в державах-членах щодо надання аудіовізуальних медіа-послуг від 10.03.2010 р. (далі – Директива про аудіовізуальні медіа-послуги)[3]; Регламент (ЄС) 2022/2065 Європейського Парламенту та Ради про єдиний ринок цифрових послуг і внесення змін до Директиви 2000/31/ЕС (Закон про цифрові послуги) від 19.10.2022 р.[4]; тощо.

Серед *міжнародних стандартів рекомендаційного характеру*, положення яких безпосередньо стосуються питань регулювання діяльності, що пов'язана з порнографією, можна назвати:

I. *У межах Ради Європи:*

• Рекомендацію № R(89)7 Комітету міністрів Ради Європи «Про принципи поширення відеозаписів насильницького, жорстокого чи порнографічного змісту» від 27.04.1989 р., у якій викладені принципи, спрямовані на посилення дій держав-членів проти поширення відеозаписів порнографічного змісту з метою захисту неповнолітніх[5];

• Рекомендацію № R(91)11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо сексуальної експлуатації, порнографії, проституції та торгівлі дітьми і молодими людьми від 09.09.1991 р., у якій містяться пропозиції урядам держав-членів переглянути своє законодавство і практику з метою підвищення обізнаності та освіти населення, поліпшення профілактики, виявлення та допомоги жертвам, удосконалення кримінального правосуддя у вирішенні цієї проблеми, розвитку досліджень у сфері сексуальної експлуатації та посилення міжнародного співробітництва[6]; тощо.

II. *У межах ЄС:*

• Резолюцію Ради Європейського Союзу про внесок громадянського суспільства у розшук зниклих або сексуально експлуатованих дітей від 09.10.2001 р., що присвячена питанням співпраці між компетентними органами влади та громадянським суспільством, зокрема організаціями громадянського суспільства, у пошуку зниклих або сексуально експлуатованих дітей[7];

• Резолюцію Європейського парламенту № 2015/2564(RSP) щодо сексуального насильства над дітьми в Інтернеті від 11.03.2015 р., яка стосується вдосконалення термінології у царині сексуальної експлуатації дітей, а саме містить рекомендацію вживання, замість терміна «дитяча порнографія», більш коректного – «матеріал сексуального насильства над дітьми»[8];

---

[1] Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union. *EUR-lex*: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0042&qid=1699218089896 (дата звернення: 15.08.2023)

[2] Regulation (EU) 2023/1543 of the European Parliament and of the Council of 12 July 2023 on European Production Orders and European Preservation Orders for electronic evidence in criminal proceedings and for the execution of custodial sentences following criminal proceedings. *EUR-lex*: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023R1543&qid=1699218089896 (дата звернення: 15.08.2023)

[3] Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive). *EUR-lex*: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010L0013&qid=1699218089896 (дата звернення: 15.08.2023)

[4] Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). *EUR-lex*: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2065&qid=1699215892776 (дата звернення: 15.08.2023)

[5] Рекомендація № R (89) 7 Комітету міністрів Ради Європи «Про принципи поширення відеозаписів насильницького, жорстокого чи порнографічного змісту»: Міжнародний документ від 27.04.1989 № R(89)7. . *Верховна Рада України. Законодавство України:* оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_723#Text (дата звернення: 15.08.2023)

[6] Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R(91) 11 to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults Adopted by fke Committee of Ministers on 9 September 1991 at the 461st meeting of the Ministers' Deputies).

[7] Resolution of 9 October 2001 on the contribution of civil society in finding missing or sexually exploited children. *UR-Lex*: of. website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32001G1009%2801%29&qid=1699275174216 (дата звернення: 15.08.2023)

[8] European Parliament resolution of 11 March 2015 on child sexual abuse online (2015/2564(RSP)). *EUR-Lex*: of. website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52015IP0070&qid=1699275174216 (дата звернення: 15.08.2023)

• Резолюцію Європейського парламенту № 2020/2035(INL) із рекомендаціями для Комісії щодо заходів боротьби із гендерно зумовленим насильством – кібернасильством від 14.12.2021 р., де міститься заклик до Комісії і держав-членів покласти край порноіндустрії та висловлена рекомендація до онлайн-платформ вживати всіх організаційних і технічних заходів для модерації та видалення такого контенту[1];

• Резолюцію Європейського парламенту № 2021/2605(RSP) щодо Європейських гарантій стосовно дітей від 29.04.2021 р., що закликає розробити конкретні стратегії для захисту дітей від сексуального насильства та експлуатації в Інтернеті, проводити інформаційні кампанії як для батьків, так і для дітей щодо небезпек, на які наражаються діти в онлайн-середовищі; тощо[2].

Отже, з приводу аналізу міжнародних стандартів у досліджуваній сфері варто зробити такий висновок: наразі не існує жодного всеосяжного міжнародного договору, присвяченого виключно питанням порнографії[3]. Більшою мірою регулювання виробництва та обігу таких відвертих матеріалів здійснюється із дотриманням міжнародних стандартів, що стосуються питань захисту прав людини, дитини, запобігання експлуатації останньої, різноманітних актів у сфері розслідування злочинів, забезпечення інтересів потерпілих, контролю над обігом медіа-контенту тощо.

Окрім того, треба підкреслити, що кримінально караною на міжнародно-правовому рівні визнано лише діяльність, пов'язану з дитячою порнографією.

Що стосується *національних стандартів* із досліджуваної проблематики, то вони являють собою комплекс нормативно-правових актів, основними з яких є Конституція України, Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. № 2402-III, Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 р. № 2849-IX, Закон України «Про електронні комунікації» від 16.12.2020 р. № 1089-IX, норми КК України.

Так, у ст. 52 Конституції України міститься положення, відповідно до якого будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом[4]. Згідно зі ст. 10 Закону України «Про охорону дитинства»[5] держава здійснює захист дитини від використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів (ст. 10), а використання дитини з цією метою розглядається як найгірша форма дитячої праці (ст. 21).

Законом України «Про медіа», який у більшій мірі відповідає згаданій вище Директиві про аудіовізуальні медіа-послуги, встановлена заборона на поширення на території України в медіа та на платформах спільного доступу відео з порнографічними матеріалами, а також матеріалів, що заохочують сексуальну експлуатацію та насильство над дітьми, демонструють статеві відносини дітей, використовують образ дітей (візуальний запис образу дітей) у видовищних заходах сексуального чи еротичного характеру (ст. 36). Порушення цієї вимоги класифікується як значне або грубе залежно від суб'єкта у сфері медіа[6].

У Законі України «Про електронні комунікації» зазначається, що постачальники електронних комунікаційних мереж та/або послуг зобов'язані на підставі рішення суду обмежувати доступ своїх

---

[1] European Parliament resolution of 14 December 2021 with recommendations to the Commission on combating gender-based violence: cyberviolence (2020/2035(INL)). *EUR-Lex*: of. website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021IP0489&qid=1697466802619 (дата звернення: 15.08.2023)

[2] European Parliament resolution of 29 April 2021 on the European Child Guarantee (2021/2605(RSP)). *EUR-Lex*: of. website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021IP0161&qid=1699275174216 (дата звернення: 15.08.2023)

[3] *Примітка*. Робимо застереження, що деякі дослідники посилаються на Міжнародну конвенцію про запобігання обороту порнографічних видань та торгівлі ними від 12.09.2023 р., до якої 08.07.1935 р. приєднався СРСР. Однак, згідно з інформацією Секретаріату ООН (лист МЗС від 13.01.2023 № 72/14-612-4714), незалежна Україна не є учасницею Конвенції (Див.: 'Україна наслідує закони СРСР щодо кримінальної відповідальності за поширення порноматеріалів, що не становлять суспільної небезпеки' [NGOs jointly advocated for decriminalization of pornography in Ukraine – Better Regulation Delivery Office] (*Офіс ефективного регулювання*, 2023) <https://brdo.com.ua/news/ukrayina-nasliduye-zakony-srsr-shhodo-kryminalnoyi-vidpovidalnosti-za-poshyrennya-pornomaterialiv-shho-ne-stanovlyat-suspilnoyi-nebezpeky/>) (дата звернення: 15.08.2023)

[4] Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України:* оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 15.08.2023)

[5] Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. *Верховна Рада України. Законодавство України:* оф. вебсайт.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402–14#Text (дата звернення: 15.08.2023)

[6] Про медіа: Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України:* оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849–20#Text (дата звернення: 15.08.2023)

абонентів до ресурсів, через які здійснюється розповсюдження дитячої порнографії (ст. 18)[1].

Національним кримінально-правовим стандартом у цьому відношенні є положення ст. 301 («Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів»), ст. 301[1] («Одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження») та ст. 301[2] («Проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої особи») КК України.

Тобто тут варто зробити висновок, що, на відміну від підходу міжнародно-правових актів, національний законодавець у КК охоплює сферою своєї дії не лише дитячу порнографію, а й таку, що виробляється «дорослими для дорослих». Окремо зазначимо, що на противагу міжнародним стандартам загальне визначення порнографії та критерії віднесення продукції до такої, що має порнографічний характер[2], наразі в законодавстві України відсутні. Таке визначення свого часу містилося у Законі України «Про захист суспільної моралі» від 20.11.2003 р. №1296-IV, а критерії були затверджені наказом Міністерства культури України від 16.03.2018 р. №212. Однак із прийняттям вищезгаданого Закону України «Про медіа» зазначені акти втратили чинність.

На сьогодні єдине визначення порнографії (лише в аспекті «дитячої порнографії») надається у КК. Так, у п. 2 Примітки до ст. 156[1] КК остання розуміється як зображення у будь-який спосіб дитини чи особи, яка виглядає як дитина, у реальному чи змодельованому відверто сексуальному образі або задіяної у реальній чи змодельованій відверто сексуальній поведінці, або будь-яке зображення статевих органів дитини в сексуальних цілях.

Одразу варто зауважити, що, конструюючи визначення дитячої порнографії саме у такий спосіб, законодавці відтворили підхід, закладений положеннями Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, Будапештської та Лансаротської конвенцій. Так, парламентарями передусім відображено позицію авторів міжнародних актів за рахунок окреслення кола потенційних потерпілих не лише дитиною, яка вважається такою в силу не досягнення нею 18-річного віку, а й особою, яка візуально має вигляд дитини у зв'язку з певними анатомічними особливостями (невеликий зріст, недорозвиненість певних органів тощо), чи коли спеціально створені ознаки «дитячості» або ж приховані ознаки, притаманні дорослим (завдяки гриму, специфічному одягу, комп'ютерній графіці зображень і т. п.)[3]. Таким чином, законодавцями зроблено акцент на тому, що всі об'єктивні ознаки діяння (зокрема, вік потерпілої особи) мають усвідомлюватися суб'єктом правопорушення, і потерпілий має сприйматися ним як такий, що не досяг 18-річного віку.

Так само національним законодавцем віддзеркалено позицію, закладену у Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії та Лансаротській конвенції, згідно з якою порнографією можуть вважатися як реальні зображення, так і *змодельовані*, що, на нашу думку, відповідає сучасним загрозам через виробництво так званих «діпфейкових»[4] зображень,

---

[1] Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 р. №1089-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України:* оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089–20#Text (дата звернення: 15.08.2023)

[2] *Примітка*. Певне уявлення про те, яку продукцію варто вважати порнографічною, наразі міститься у Рішенні Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі від 20.04.2010 р. №3 (Див.: Щодо затвердження рекомендацій щодо визначення ознак віднесення друкованої, аудіовізуальної, електронної та іншої продукції, а також переданих та отриманих по […]: рішення НК захисту суспільної моралі від 20.04.2010 №3. *Верховна Рада України. Законодавство України:* оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0003623-10#Text). Однак критерії порнографії, розміщені у ньому, мають рекомендаційний характер і не дають водночас чіткого уявлення про ознаки розмежування продукції порнографічного та еротичного характеру.

[3] Нєбитов А А, 'Предмети порнографічного характеру як факультативна ознака об'єкта складу злочину, передбаченого статтею 301 Кримінального кодексу України' *Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції* (ХНУВС 2015) 59 <https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/91.pdf> (дата звернення: 15.08.2023)

[4] *Примітка*. Відповідно до словника англомовних неологізмів XXI століття під діпфейком/deepfake (від *deep learning* – глибинне навчання і *fake* – підробка) розуміється синтетично виготовлений медіаконтент, у якому на початкові зображення чи відео накладаються нові зображення чи відео, в такий спосіб створюючи враження, що людина говорить або робить щось, до чого вона насправді не має вілношення (Крамар Н, *Словник англомовних неологізмів XXI століття* (ТОВ «НВП «Інтерсервіс» 2022) 40 <www.researchgate.net/profile/Natalie-Kramar/publication/365426448_SLOVNIK_ANGLOMOVNIH_NEOLOGIZMIV_XXI_STOLITTA/links/6374abfb2f4bca7fd064bded/SLOVNIK-ANGLOMOVNIH-NEOLOGIZMIV–XXI-STOLITTA.pdf>)(дата звернення: 15.08.2023)

масштаби поширення яких справедливо можна вважати «епідемією» у сфері захисту прав людини. Більше того, ключовою тенденцією у «діпфейковій злочинності» останніх років, за інформацією компанії із кібербезпеки Deeptrace, є поширення саме недобровільної підробленої порнографії, на яку припадає 96% від загальної кількості підроблених відео в Інтернеті[1].

Дещо невизначеним виглядає використання у визначенні «дитячої порнографії», що наводиться у п. 2 Примітки до ст. 156[1] КК, термінів, на-кшталт, «відверто сексуальна поведінка» (що, вочевидь, є калькою такого використаного у Будапештській та Лансаротській конвенціях формулювання, як «*явно* сексуальна поведінка») та «відверто сексуальний образ». Ураховуючи той факт, що слова «явно» та «відверто» розглядаються у сучасній українській мові як синоніми[2], вважаємо можливим у цьому випадку послуговуватися напрацюваннями, наданими у Пояснювальному звіті до Лансаротської конвенції, де зазначено, що визначення «явно сексуальна поведінка», прийняте Сторонами, має щонайменше включати «такі реальні чи модельовані акти, як: а) статевий акт, у тому числі генітальний, орально-генітальний, анально-генітальний чи орально-анальний, між дітьми, між дорослим та дитиною однієї статі чи протилежних статей; б) акти зоофілії; в) мастурбацію; г) садистські чи мазохістські насильницькі акти у сексуальному контексті; д) сексуалізоване зображення геніталій чи інтимної зони дитини»[3].

Отже, з вищеозначеного випливає, що відтворюючи визначення «дитячої порнографії» саме у такий спосіб, національним законодавцем витримано вимоги ратифікованих міжнародно-правових актів.

Однак тут треба зауважити, що визначення «дитяча порнографія» ніяким чином не віршує проблему розуміння «порнографії» як родового поняття на законодавчому рівні, оскільки з утратою чинності Закону України «Про захист суспільної моралі» та Критеріїв віднесення продукції до такої, що має порнографічний характер, таке юридичне визначення, що мало б бути орієнтиром для розмежування порнографії з іншими суміжними видами продукції сексуального характеру, фактично також припинило існування. Це, зі свого боку, зумовлює ситуацію неоднакового трактування діянь, пов'язаних із порнографією, свавільного наділення «порнографічними» ознаками тих предметів, що ними не володіють.

Певні кроки для врегулювання цього питання були зроблені Верховною Радою України 18 серпня 2023 року, коли на її сайті було зареєстровано проєкт закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення свободи від втручання в приватне життя людини» (реєстр. №9623 від 18.08.2023 р.) (далі – Законопроєкт №9623). У п. 1 Примітки до ст. 301 зазначеного Законопроєкту під порнографію запропоновано розуміти «будь-які матеріальні об'єкти, предмети, друковану, аудіо-, відеопродукцію, повідомлення та матеріали, продукцію засобів масової інформації, змістом яких є зображення особи у реальному чи змодельованому відверто сексуальному образі або задіяної у реальній чи змодельованій відверто сексуальній поведінці, або будь-яке зображення статевих органів у сексуальних цілях»[4].

З аналізу останнього вбачається, що фактично законодавець повністю відобразив визначення дитячої порнографії, що, як вказувалося раніше, міститься у п. 2 Примітки до ст. 156[1] КК, за винятком конкретизації форм, які може приймати предмет кримінального правопорушення. Така майже стовідсоткова текстуальна відповідність, на нашу думку, є свідченням уніфікованого підходу у законодавстві, що, беззаперечно, відповідатиме ознаці якості правового акта.

Однак, мабуть, більш «революційним» аспектом Законопроєкту №9623 є мета часткової декриміналізації діянь, пов'язаних із порнографією (у частині, що не становить, зокрема, суспільної небезпечності). Так, проєктом Закону пропонується ст. 301 КК викласти в новій редакції шляхом передбачення кримінальної відповідальності лише за:

1) розповсюдження або збут порнографії без згоди особи, яка у ній зображена, або виготовлен-

---

[1] Cox J, 'Most Deepfakes Are Used for Creating Non-Consensual Porn, Not Fake News' (*Vice*, 7 October 2019) <www.vice.com/en/article/7x57v9/most-deepfakes-are-porn-harassment-not-fake-news> (дата звернення: 15.08.2023)

[2] 'ЯВНО – СИНОНІМІЯ' (*Горох*) <https://goroh.pp.ua/Синонімія/явно> (дата звернення: 15.08.2023)

[3] Кемерон М та Пазюк А, *Аналіз прогалин у законодавстві, політиках управління та практиках, спрямованих на запобігання та протидію сексуальній експлуатації та насильству щодо дітей в Інтернеті, в Україні* (Страсбург, 2019) 13

[4] Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення свободи від втручання в приватне життя людини (реєстр. №9623 від 18.08.2023 р.). *Верховна Рада України. Законопроекти*: оф. вебсайт. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42525 (дата звернення: 20.08.2023)

ня такої продукції із зображенням особи, якій не відомо про такі дії;

2) виготовлення, розповсюдження або збут екстремальної порнографії[1];

3) збут порнографії неповнолітній особі чи її розповсюдження серед неповнолітніх, а також примушування особи до участі у створенні порнографії.

Тут варто зазначити, що як при криміналізації, так і при декриміналізації діянь в обов'язковому порядку мають враховуватися спеціальні критерії, що беруть свій початок із комплексного аналізу суспільних відносин у досліджуваній сфері. П. Л. Фріс називає такі критерії криміналізації, як:

- оцінка діяння як суспільно небезпечного;
- визнання доцільності здійснення боротьби з конкретним видом поведінки заходами кримінально-правового впливу;
- констатація збігу в оцінці конкретної поведінки як суспільно небезпечної між законодавцем та соціально-правовою психологією народу[2].

Вважаємо, що означені критерії можуть бути практично застосовними і для ситуації, коли постає питання про виключення тих або інших діянь із числа кримінальних правопорушень. Відповідно вони мають розумітися в аспекті декриміналізації у такий спосіб: 1) втрата діянням ознаки суспільної небезпечності;

2) встановлення недоцільності здійснення боротьби з конкретним видом поведінки заходами кримінально-правового впливу;

3) відсутність кореляції в оцінці конкретної поведінки як суспільно небезпечної законодавцем та соціально-правовою психологією народу.

Отже, щодо *першого критерію* – оцінки діяння як суспільно небезпечного, – варто зауважити, що у більшості країн Європи продаж і створення порнографії не заборонені[3].

Проте в науковому полі з цього приводу існують суперечливі точки зору. Наприклад, одні дослідники акцентують увагу на тому, що ситуація зі збільшенням доступності порнографії або не призводить до зростання рівня сексуальних злочинів, або взагалі зумовлює значне зменшення їх кількості[4]. При цьому вони зазначають, що є небагато доказів існування причинного зв'язку між переглядом порнографії та сексуальною агресією. До того ж такий зв'язок іноді може перебільшуватися політиками, групами тиску та деякими соціологами[5]. Так само підкреслюється, що порнографія сприймається як джерело інформації, розвага і спосіб відкрито вираженої сексуальності[6]; її перегляд має переважно позитивний вплив на різні аспекти життя[7]. Інші дослідники, навпаки, підтверджують наявність міцних зв'язків між частим використанням порнографії та сексуально-агресивною поведінкою, особливо в аспекті насильницької порнографії[8]; зі споживанням порнографії пов'язують стресові переживання, тривогу і депресію[9]; стверджують про збільшення випадків ком-

---

[1] *Примітка*. Під екстремальною порнографією у п. 2 ст. 301 КК проєкту Закону запропоновано розуміти порнографію, яка містить зображення насильницьких дій, статевих актів з твариною (зоофілію) або з тілом померлої людини (некрофілію).

[2] Фріс ПЛ, *Нарис історії кримінально-правової політики України* (МВ Костицький ред, Атіка 2005) 38

[3] 'Декриміналізація порнографії' (*Офіс ефективного регулювання*, 2022) <https://brdo.com.ua/news/gromadski-organizatsiyi-spilno-vystupyly-za-dekryminalizatsiyu-pornografiyi-v-ukrayini/> (дата звернення: 15.08.2023)

[4] Kutchinsky B, Pornography, sex crime, and public policy' (1985) *Sex Industry and Public Policy* 41–54 <https://www.almendron.com/tribuna/wp-content/uploads/2019/08/pornography-sex-crime-and-public-policy.pdf> (дата звернення: 15.08.2023); Kutchinsky B, 'The Effect of Easy Availability of Pornography on the Incidence of Sex Crimes: The Danish Experience' (1973) 29(3) *Journal of Social Issues* 163–181 <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540–4560.1973.tb00094.x> (дата звернення: 15.08.2023)

[5] Ferguson C J and others, 'The pleasure is momentary… the expense damnable? The influence of pornography on rape and sexual assault' (2009) 14 (5) *Aggression and Violent Behavior* 323–329 <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.04.008> (дата звернення: 15.08.2023)

[6] Bőthe B and others, 'Why do people watch pornography? The motivational basis of pornography use' (2020) 35 (2) *Psychology of Addictive Behaviors* 172–186 <http://dx.doi.org/10.1037/adb0000603> (дата звернення: 15.08.2023)

[7] Hald G M and Malamuth N M, 'Self-Perceived Effects of Pornography Consumption' (2007) 37(4) *Archives of Sexual Behavior* 614–625 <http://dx.doi.org/10.1007/s10508-007-9212-1> (дата звернення: 15.08.2023)

[8] Malamuth N M and others, 'Pornography and sexual aggression: are there reliable effects and can we understand them?' (2000) 11 *Annual review of sex research* 26–91 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11351835/>; Wright P J, Tokunaga R S та Kraus A, 'A Meta-Analysis of Pornography Consumption and Actual Acts of Sexual Aggression in General Population Studies' (2015) 66(1) *Journal of Communication* 183–205 <http://dx.doi.org/10.1111/jcom.12201> (дата звернення: 15.08.2023); Hald G M and Malamuth N M, 'Pornography and attitudes supporting violence against women: revisiting the relationship in nonexperimental studies' (2010) 36(1) *Aggressive Behavior* 14–20 <http://dx.doi.org/10.1002/ab.20328> (дата звернення: 15.08.2023); Flood M, ' The harms of pornography exposure among children and young people' (2009) 18 (6) *Child Abuse Review* 384–400 <https://doi.org/10.1002/car.1092> (дата звернення: 15.08.2023).

[9] Privara M and Bob P, 'Pornography Consumption and Cognitive-Affective Distress' (2023) 211(8) *Journal of Nervous & Mental Disease* 641–646 <http://dx.doi.org/10.1097/nmd.0000000000001669> (дата звернення: 15.08.2023)

пульсивного використання порнографії[1]; роблять висновок, що відверті матеріали можуть сприяти об'єктивації[2] та комерціалізації людей, особливо жінок, увічнюючи шкідливі стереотипи та посилюючи динаміку нерівної влади.

Висловлюємо гіпотезу, що такі нерівнозначні наукові погляди можуть бути зумовлені, зокрема, різним характером порнографічних предметів, що бралися до уваги. Цілком очевидно, що порнографія з елементами насильства здійснює чималий деструктивний вплив на людську психіку. Разом із тим, незважаючи на такі полярні думки, не можна заперечувати того факту, що споживання порнографії стає невід'ємною частиною сексуального життя людей. Спільним знаменником у цьому відношенні може стати однозначне пропагування культури згоди, безпечного сексу, гендерної рівності та встановлення заборони щодо дитячої порнографії і так званої «жорсткої», або (якщо послуговуватися положеннями Законопроєкту № 9623) екстремальної порнографії.

Другий критерій, що обґрунтовує декриміналізацію діяння, означає, що кримінальна відповідальність не вважається домірним варіантом для викорінення суспільно небезпечного явища. У цьому контексті зазначаємо, що основним аргументом прихильників декриміналізації порнографії у цьому відношенні є те, що повнолітні особи повинні мати право самостійно створювати, споживати і розповсюджувати порнографічні матеріали без втручання держави. Тобто з цієї точки зору порнографія розглядається як форма сексуального самовираження, частина сексуального життя людини. Так, у низці рішень ЄСПЛ постановив, що такі елементи, як гендерна ідентифікація, ім'я, сексуальна орієнтація та *сексуальне життя,* є важливими елементами особистої сфери, захищеної статтею 8 ЄКПЛ (Beizaras and Levickas v. Lithuania, 2020, § 109; Sousa Goucha v. Portugal, § 27; B. v. France, 1992, § 63; Burghartz v. Switzerland, 1994, § 24; Dudgeon v. the United Kingdom, § 41; Laskey, Jaggard and Brown v. the United Kingdom, § 36; P. G. and J. H. v. the United Kingdom)[3]. А у рішенні Kaos GL v. Turkey Суд зазначив, що конфіскація примірників журналу з порнографічними зображеннями становила собою порушення ст. 10 ЄКПЛ, оскільки, хоча необхідність захисту почуттів певної частини населення, зокрема неповнолітніх, була прийнятною з точки зору захисту суспільної моралі, проте не було жодних підстав для блокування доступу всієї громадськості до оспорюваного випуску. Національні органи влади не намагалися, наприклад, застосувати будь-який менш радикальний запобіжний захід, ніж конфіскація всіх примірників видання, як-от: заборону його продажу особам, які не досягли вісімнадцяти років, або застосування спеціального пакування з попередженням для неповнолітніх, або навіть вилучення видання з газетних кіосків (§ 61)[4].

Відповідним прикладом із національної судової практики є нещодавно винесений вирок Новосанжарського районного суду Полтавської області[5]. За обставинами справи ОСОБА_3 під час спілкування з чоловіком у мессенджері «Telegram» надіслала останньому попередньо виготовлені нею відеофайли порнографічного характеру. ОСОБУ_3 було визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 301 КК України, та призначено їй покарання у виді штрафу в розмірі 34 тис. грн. Водночас у вироку було зроблено акцент, що шкода таким вчинком була завдана *лише державним та суспільним інтересам*. Натомість, ніяких фактів щодо поширення означених відеофайлів за межі особистого листування засудженої або вчинення інших дій, спрямованих на те, щоб така інформація стала доступною широкому загалу, у вироку наведено не було.

При цьому акцентуємо увагу, що у контексті вищевикладеного йдеться лише про формулу,

[1] Sousa A D, 'Compulsive Pornography Use in Late Life: A Case Report' (2019) 1(3-4) *Journal of Psychosexual Health* 275–276 <http://dx.doi.org/10.1177/2631831819890766> (дата звернення: 15.08.2023)

[2] Willis M Bridges AJ and Sun C, 'Pornography Use, Gender, and Sexual Objectification: A Multinational study' (2022) 26 *Sexuality & Culture* 1298–1313 <http://dx.doi.org/10.1007/s12119-022-09943-z> (дата звернення: 15.08.2023)

[3] *European Court of Human Rights. Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights. Right to respect for private and family life, home and correspondence (updated on 31 August 2022)* (2022) 47 <www.echr.coe.int/documents/d/echr/guide_art_8_eng> (дата звернення: 15.08.2023)

[4] Affaire Kaos GL c. Turquie. (Requête no 4982/07, 22.11.2016) [Section II]. *HUDOC*: of. website. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001–168765%22]} (дата звернення: 15.08.2023)

[5] Вирок Новосанжарського районного суду Полтавської області від 10 липня 2023 р. (справа № 542/1052/23; провадження № 1-кп/542/109/23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/112102233?fbclid=IwAR2uSIvCdsoVwpCSZgYFtDG26cVbyUfRNYjDo5wegvFbF0BR48vD1bRkPms# (дата звернення: 15.08.2023)

в якій обов'язковими знаменниками є: в) фігуранти-повнолітні особи; б) беззастережна наявність згоди та в) відсутність пропагування культу насильства. Тобто така свобода обов'язково має межі. У противному разі вихід за ці межі означатиме необхідність застосування кримінально-правового регулювання.

Окрім цього, зауважуємо, що для досягнення балансу між повагою до прав людини та потенційною шкодою від найбільш суспільно небезпечних форм порнографії, виходячи з міжнародно-правових підходів, доцільним вважається розробка ефективної регуляторної політики, що має включати такі заходи, як: 1) встановлення вимог щодо перевірки віку; 2) введення ефективних механізмів моніторингу; 3) створення системи ліцензування для виробників порноконтенту; 4) впровадження освітніх ініціатив; 5) налагодження міжнародної співпраці тощо.

Щодо *третього критерію* то, як справедливо зауважив П. Л. Фріс, необхідність кримінально-правової заборони породжується об'єктивними потребами суспільства[1]. Тобто, щоб констатувати підставу для збереження криміналізації або декриміналізації діяння, варто підтвердити, окрім іншого, що норма сприймається або, навпаки, не сприймається у КК як відповідна і доцільна. Тут варто підкреслити, що у період з 2015 по 2023 рр. на сайті офіційного інтернет-представництва Президента України було зареєстровано близько 30 електронних петицій, що так чи інакше стосувалися питань декриміналізації виготовлення та поширення продукції порнографічного характеру, а одна з яких – «Про легалізацію еротики та порно на території України» (№ 22/146438-еп) – навіть набрала необхідну кількість голосів та отримала реакцію з боку Президента України.

Окрім цього, торік було опубліковано звернення з підписами 23 організацій та 70 осіб, у якому викладено позицію щодо скасування кримінальної відповідальності за ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних матеріалів (за винятком їх певних видів)[2].

В усіх без винятку вищезгаданих позиціях притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 301 КК розцінюється як прояв несправедливості або ж недомірного впливу на сферу приватного життя людини.

Більше того, порнографічні платформи не є забороненими в Україні, і будь-яка повнолітня особа має до них доступ у будь-який час. За статистикою порносайту PornHub, у 2022 р. Україна посіла 15 сходинку в рейтингу країн-споживачів порнографічного контенту[3]. Також за інформацією Forbes, за вісім місяців 2023 р. сервіс OnlyFans заплатив майже $1 млн податків з українських глядачів та кріейторів еротичного контенту, а у порноіндустрії працюють щонайменше кілька десятків тисяч українських громадян[4]. Тобто можна зробити висновок, що порнографія у сучасних умовах характеризується низьким ступенем морального осуду з боку українського суспільства. Звідси випливає, що не можна ставити знак рівняння між оцінкою законодавцем порнографії як суспільно небезпечної та ідеями членів суспільства.

Отже, з аналізу вищевикладеного, можемо констатувати, що наразі у суспільстві є умови, як мінімум, для часткової декриміналізації діянь, пов'язаних з порнографією. Однак цей процес має бути виваженим, послідовним та включати, окрім іншого, низку заходів регуляторного характеру.

Також із цього приводу вважаємо за потрібне висловити низку застережень щодо положень Законопроєкту № 9623. Погоджуючись з ідеєю парламентарів щодо окремого виділення такої кримінально караної форми порнографії, як екстремальна, водночас зауважимо, що її обмеження виключно зображеннями насильницьких дій, статевих актів із твариною (зоофілія) або з тілом померлої людини (некрофілія) залишає поза увагою інші, неприйнятні й не менш суспільно небезпечні форми (наприклад, зображення інцесту, дії з ознаками дискримінації чи нетерпимості).

[1] Фріс ПЛ, *Нарис історії кримінально-правової політики України* (МВ Костицький ред, Атіка 2005) 33

[2] 'Громадські організації спільно виступили за декриміналізацію порнографії в Україні – Офіс ефективного регулювання' (*Офіс ефективного регулювання*, 2022) <https://brdo.com.ua/news/gromadski-organizatsiyi-spilno-vystupyly-za-dekryminalizatsiyu-pornografiyi-v-ukrayini/> (дата звернення: 15.08.2023)

[3] Телішевська С, 'Pornhub підсумував 2022 рік. Ось, яке порно шукали у світі та як змінились запити українців' (*Бабель,* 13 грудня 2022) <https://babel.ua/news/88187-pornhub-pidsumuvav-2022-rik-os-yake-porno-shukali-u-sviti-ta-yak-zminilis-zapiti-ukrajinciv> (дата звернення: 15.08.2023)

[4] Козій О, 'Бізнес по-дорослому. Депутати почали рух в сторону декриміналізації порно в Україні, хоча тисячі українців давно заробляють на ньому. Як працює порноіндустрія (архів Forbes)' (*Forbes.ua*, 15 серпня 2023) <https://forbes.ua/inside/velike-malenke-porno-12082022-7663> (дата звернення: 15.08.2023)

Окрім цього, залишаючи кримінально караним діянням примушування особи до участі у створенні порнографії, законодавець розміщує його у проєктованій ч. 3 поруч зі збутом порнографії неповнолітній особі чи її розповсюдженням серед неповнолітніх, що наводить на таку думку: «особа» у цьому контексті є лише неповнолітньою. Однак, зрозуміло, що законодавцем закладалась ідея про примусове залучення особи до таких дій, незалежно від її віку. Отже, подібне конструювання норми є помилкою юридичної техніки.

Водночас тут також варто зазначити, що саме по собі примушування не дорівнює виготовленню порнографії без згоди особи, адже, по суті, перше являє собою вплив на досягнення результату (яким і буде «виготовлення»). Це аналогічно тому, що не є рівнозначними формулювання «виготовлення без згоди особи» і «виготовлення такої продукції із зображенням особи, якій не відомо про такі дії» (ч. 1 ст. 301 КК у редакції Законопроєкту № 9623), оскільки у першому випадку діяння за своєю суттю є більш ширшим.

Також вважаємо за доцільне до переліку обставин, що обтяжують відповідальність за цією статтею, окрім повторності, попередньої змови групою осіб, отримання доходу у великому розмірі, використання влади, службових чи професійних повноважень, додати й вчинення таких діянь щодо «подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких стосунках». Означене, на нашу думку, є особливо важливим у контексті ймовірності вчинення діянь, пов'язаних із порнографією, у так званому «колі довіри».

Висновки. Отже, констатуємо, що наразі міжнародною спільнотою питання регулювання виробництва та обігу порнографічних матеріалів здійснюється за рахунок стандартів, що окреслюють різноманітні аспекти захисту прав людини і дитини, запобігання дитячій експлуатації, а також висвітлюють загальні питання здійснення розслідування кримінальних правопорушень, забезпечення інтересів потерпілих, контролю над обігом медіа-контенту тощо. Як кримінально карана в актах такого рівня сприймається лише дитяча порнографія. На противагу цьому національні нормативно-правові акти, зокрема КК, охоплюють питання обмеження не лише дитячого порнографічного контенту, а й такого, що виробляється «дорослими людьми для дорослих». Однак, з огляду на зміну парадигми сприйняття сексуальності, відмову від табуювання цієї теми, а також від сексуальної стигми, під впливом ідей поваги до приватного життя, свободи вираження поглядів і подекуди недомірного кримінально-правового впливу з'являються ініціативи щодо декриміналізації порнографії у частині, що не становить суспільної небезпечності, прикладом чого є розроблений Законопроєкт № 9623. Такі нововведення мають право на існування та впровадження за умов, по-перше, дотримання формули, обов'язковими складниками якої є: фігуранти-повнолітні особи; беззастережна наявність згоди та відсутність пропагування культу насильства, а по-друге, одночасного впровадження заходів регуляторної політики, як-от: 1) встановлення вимог щодо перевірки віку; 2) введення ефективних механізмів моніторингу; 3) створення системи ліцензування для виробників порноконтенту; 4) впровадження освітніх ініціатив; 5) налагодження міжнародної співпраці тощо.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Council of Europe Committee of Ministers Recommendation № R(91) 11 to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults Adopted by fke Committee of Ministers on 9 September 1991 at the 461st meeting of the Ministers' Deputies). Council of Europe: of. website. URL: https://rm.coe.int/0900001680910db9 (in English)
2. Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive). EUR-lex: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010L0013&qid=1699218089896 (in English)
3. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/

JHA. EUR-lex: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029&qid=1699218089896 (in English)
4. Directive 2014/41/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 regarding the European Investigation Order in criminal matters. EUR-lex: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0041&qid=1699218089896 (in English)
5. Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union. EUR-lex: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0042&qid=1699218089896 (in English)
6. European Parliament resolution of 11 March 2015 on child sexual abuse online (2015/2564(RSP)). EUR-Lex: of. website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52015IP0070&qid=1699275174216 (in English)
7. European Parliament resolution of 14 December 2021 with recommendations to the Commission on combating gender-based violence: cyberviolence (2020/2035(INL)). EUR-Lex: of. website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021IP0489&qid=1697466802619 (in English)
8. European Parliament resolution of 29 April 2021 on the European Child Guarantee (2021/2605(RSP)). EUR-Lex: of. website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021IP0161&qid=1699275174216 (in English)
9. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). EUR-lex: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2065&qid=1699215892776 (in English)
10. Regulation (EU) 2023/1543 of the European Parliament and of the Council of 12 July 2023 on European Production Orders and European Preservation Orders for electronic evidence in criminal proceedings and for the execution of custodial sentences following criminal proceedings. EUR-lex: of website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023R1543&qid=1699218089896 (in English)
11. Resolution of 9 October 2001 on the contribution of civil society in finding missing or sexually exploited children. EUR-Lex: of. website. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32001G1009%2801%29&qid=1699275174216 (in English)
12. Dyrektyva 2011/93/IeS Yevropeiskoho parlamentu i Rady vid 13 hrudnia 2011 roku pro borotbu z seksualnym nasylstvom i seksualnoiu ekspluatatsiieiu ditei ta dytiachoiu pornohrafiieiu, yaka zaminiuie Ramkove rishennia Rady 2004/68/JHA / perekl. ukr. movoiu Analitychnyi tsentr YurFem. 15 s. URL: https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/Dyrektyva-2011–92.pdf (in Ukrainian)
13. Fakultatyvnyi protokol do Konventsii pro prava dytyny shchodo torhivli ditmy, dytiachoi prostytutsii i dytiachoi pornohrafii: Mizhnarodnyi dokument vid 01.01.2000 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text (in Ukrainian)
14. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (in Ukrainian)
15. Konventsiia pro kiberzlochynnist: Mizhnarodnyi dokument vid 23.11.2001 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (in Ukrainian)
16. Konventsiia pro kiberzlochynnist: Mizhnarodnyi dokument vid 23.11.2001 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (in Ukrainian)
17. Konventsiia pro prava dytyny: Mizhnarodnyi dokument vid 20.11.1989 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (in Ukrainian)
18. Konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (z protokolamy) (Ievropeiska konventsiia z prav liudyny): Mizhnarodnyi dokument vid 04.11.1950 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (in Ukrainian)
19. Konventsiia Rady Yevropy pro zakhyst ditei vid seksualnoi ekspluatatsii ta seksualnoho nasylstva: Mizhnarodnyi dokument vid 25.10.2007 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text (in Ukrainian)
20. Pro elektronni komunikatsii: Zakon Ukrainy vid 16.12.2020 r. № 1089-IX. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089–20#Text (in Ukrainian)
21. Pro media: Zakon Ukrainy vid 13.12.2022 r. № 2849-IX. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849–20#Text (in Ukrainian)

22. Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy vid 26.04.2001 r. №2402-III. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402–14#Text (in Ukrainian)
23. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo zabezpechennia svobody vid vtruchannia v pryvatne zhyttia liudyny (reiestr. №9623 vid 18.08.2023 r.). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42525 (in Ukrainian)
24. Rekomendatsiia № R (89) 7 Komitetu ministriv Rady Yevropy «Pro pryntsypy poshyrennia videozapysiv nasylnytskoho, zhorstokoho chy pornohrafichnoho zmistu»: Mizhnarodnyi dokument vid 27.04.1989 № R(89)7. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_723#Text (in Ukrainian)
25. Shchodo zatverdzhennia rekomendatsii shchodo vyznachennia oznak vidnesennia drukovanoi, audiovizualnoi, elektronnoi ta inshoi produktsii, a takozh peredanykh ta otrymanykh po […]: rishennia NK zakhystu suspilnoi morali vid 20.04.2010 №3. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0003623-10#Text (in Ukrainian)
26. Zahalna deklaratsiia prav liudyny: Mizhnarodnyi dokument vid 10.12.1948 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: of. vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (in Ukrainian)

Cases

27. Affaire Kaos GL c. Turquie. (Requête no 4982/07, 22.11.2016) [Section II]. HUDOC: of. website. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001–168765%22]} (in French)
28. Vyrok Novosanzharskoho raionnoho sudu Poltavskoi oblasti vid 10 lypnia 2023 r. (sprava №542/1052/23; provadzhennia №1-kp/542/109/23). Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen: of. vebsait. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/112102233?fbclid=IwAR2uSIvCdsoVwpCSZgYFtDG26cVbyUfRNYjDo5wegvFbF0BR48vD1bRkPms# (in Ukrainian)

Bibliography

Authored books

1. Fris PL, Narys istorii kryminalno-pravovoi polityky Ukrainy [An Essay on the History of Criminal Law Policy in Ukraine] (MV Kostytskyi red, Atika 2005) 124 (in Ukrainian)
2. Kemeron M and Paziuk A, Analiz prohalyn u zakonodavstvi, politykakh upravlinnia ta praktykakh, spriamovanykh na zapobihannia ta protydiiu seksualnii ekspluatatsii ta nasylstvu shchodo ditei v Interneti, v Ukraini. Kinets seksualnii ekspluatatsii ta nasylstvu shchodo ditei onlain u Yevropi [Analysis of gaps in legislation, governance policies and practices aimed at preventing and combating sexual exploitation and abuse of children on the Internet in Ukraine] (Strasbourg, 2019) 64
3. Kramar N, Slovnyk anhlomovnykh neolohizmiv XXI stolittia [Dictionary of English neologisms of the XXI century] (TOV «NVP «Interservis» 2022) 240 <www.researchgate.net/profile/Natalie-Kramar/publication/365426448_SLOVNIK_ANGLOMOVNIH_NEOLOGIZMIV_XXI_STOLITTA/links/6374abfb2f4bca7fd064bded/SLOVNIK-ANGLOMOVNIH-NEOLOGIZMIV–XXI-STOLITTA.pdf>

Non-author books

4. European Court of Human Rights. Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights. Right to respect for private and family life, home and correspondence (updated on 31 August 2022) (2022) 172 <www.echr.coe.int/documents/d/echr/guide_art_8_eng>

Journal articles

5. Bőthe B and others, 'Why do people watch pornography? The motivational basis of pornography use' (2020) 35 (2) Psychology of Addictive Behaviors 172–186 <http://dx.doi.org/10.1037/adb0000603> (in English)
6. Ferguson C J and others, 'The pleasure is momentary…the expense damnable? The influence of pornography on rape and sexual assault' (2009) 14 (5) Aggression and Violent Behavior 323–329 <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.04.008> (in English)
7. Flood M, ' The harms of pornography exposure among children and young people' (2009) 18 (6) Child Abuse Review 384–400 <https://doi.org/10.1002/car.1092> (in English)
8. Hald G M and Malamuth N M, 'Pornography and attitudes supporting violence against women: revisiting the relationship in nonexperimental studies' (2010) 36(1) Aggressive Behavior 14–20 <http://dx.doi.org/10.1002/ab.20328> (in English)
9. Hald G M and Malamuth N M, 'Self-Perceived Effects of Pornography Consumption' (2007) 37(4) Archives of Sexual Behavior 614–625 <http://dx.doi.org/10.1007/s10508-007-9212-1> (in English)
10. Kutchinsky B, 'The Effect of Easy Availability of Pornography on the Incidence of Sex Crimes: The Danish Experience' (1973) 29(3) Journal of Social Issues 163–181 <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540–4560.1973.tb00094.x> (in English)

11. Kutchinsky B, Pornography, sex crime, and public policy' (1985) Sex Industry and Public Policy 41–54 <https://www.almendron.com/tribuna/wp-content/uploads/2019/08/pornography-sex-crime-and-public-policy.pdf> (in English)
12. Malamuth N M and others, 'Pornography and sexual aggression: are there reliable effects and can we understand them?' (2000) 11 Annual review of sex research 26–91 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11351835/> (in English)
13. Privara M and Bob P, 'Pornography Consumption and Cognitive-Affective Distress' (2023) 211(8) Journal of Nervous & Mental Disease 641–646 <http://dx.doi.org/10.1097/nmd.0000000000001669> (in English)
14. Sousa A D, 'Compulsive Pornography Use in Late Life: A Case Report' (2019) 1(3-4) Journal of Psychosexual Health 275–276 <http://dx.doi.org/10.1177/2631831819890766> (in English)
15. Willis M Bridges AJ and Sun C, 'Pornography Use, Gender, and Sexual Objectification: A Multinational study' (2022) 26 Sexuality & Culture 1298–1313 <http://dx.doi.org/10.1007/s12119-022-09943-z> (in English)
16. Wright P J, Tokunaga R S та Kraus A, 'A Meta-Analysis of Pornography Consumption and Actual Acts of Sexual Aggression in General Population Studies' (2015) 66(1) Journal of Communication 183–205 <http://dx.doi.org/10.1111/jcom.12201> (in English)

Conference paper

17. Niebytov A A, 'Predmety pornohrafichnoho kharakteru yak fakultatyvna oznaka obiekta skladu zlochynu, peredbachenoho statteiu 301 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy' ['Objects of a pornographic nature as an optional feature of the object of a crime under Article 301 of the Criminal Code of Ukraine] Aktualni problemy kryminalnoho prava ta kryminolohii u svitli reformuvannia kryminalnoi yustytsii [Current Issues of Criminal Law and Criminology in the Light of Criminal Justice Reform] (KhNUVS 2015) 58–59 <https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/91.pdf> (in Ukrainian)

Websites

18. Cox J, 'Most Deepfakes Are Used for Creating Non-Consensual Porn, Not Fake News' (Vice, 7 October 2019) <www.vice.com/en/article/7x57v9/most-deepfakes-are-porn-harassment-not-fake-news> (in English)
19. 'Roziasnennia do st. 20 Lansarotskoi konventsii – Pravoporushennia, shcho stosuiutsia dytiachoi pornohrafii' [Clarification of Article 20 of the Lanzarote Convention – Offenses concerning child pornography] (Council of Europe, 2020) <https://rm.coe.int/leaflet-on-article-20-of-the-lanzarote-convention-offences-concerning-/16809fc76d> (in Ukrainian)
20. 'IAVNO – SYNONIMIIA' [EXPLICITLY – SYNONYM] (Horokh) <https://goroh.pp.ua/Синонімія/явно> (in Ukrainian)
21. 'Hromadski orhanizatsii spilno vystupyly za dekryminalizatsiiu pornohrafii v Ukraini – Ofis efektyvnoho rehuliuvannia' [NGOs jointly advocated for decriminalization of pornography in Ukraine – Better Regulation Delivery Office] (Ofis efektyvnoho rehuliuvannia, 2022) <https://brdo.com.ua/news/gromadski-organizatsiyi-spilno-vystupyly-za-dekryminalizatsiyu-pornografiyi-v-ukrayini/> (in Ukrainian)
22. 'Dekryminalizatsiia pornohrafii' [Decriminalization of pornography] (Ofis efektyvnoho rehuliuvannia, 2022) <https://brdo.com.ua/news/gromadski-organizatsiyi-spilno-vystupyly-za-dekryminalizatsiyu-pornografiyi-v-ukrayini/> (in Ukrainian)
23. Kozii O, 'Biznes po-doroslomu. Deputaty pochaly rukh v storonu dekryminalizatsii porno v Ukraini, khocha tysiachi ukraintsiv davno zarobliaiut na nomu. Yak pratsiuie porno-industriia (arkhiv Forbes)' [Business as usual. MPs have begun a move to decriminalize porn in Ukraine, even though thousands of Ukrainians have long been making money from it. How the porn industry works (Forbes archive)] (Forbes.ua, 15 August 2023) <https://forbes.ua/inside/velike-malenke-porno-12082022-7663> (in Ukrainian)
24. Telishevska S, 'Pornhub summarized 2022. Here's what kind of porn was searched for in the world and how Ukrainians' requests have changed' [Pornhub has summarized the year 2022. Here's what kind of porn was searched for in the world and how Ukrainians' requests have changed] (Babel, 13 December 2022) <https://babel.ua/news/88187-pornhub-pidsumuvav-2022-rik-os-yake-porno-shukali-u-sviti-ta-yak-zminilis-zapiti-ukrajinciv> (in Ukrainian)
25. 'Ukraina nasliduie zakony SRSR shchodo kryminalnoi vidpovidalnosti za poshyrennia pornomaterialiv, shcho ne stanovliat suspilnoi nebezpeky' [Ukraine imitates the laws of the USSR on criminal liability for the distribution of pornographic materials that do not pose a public danger] (Ofis efektyvnoho rehuliuvannia, 2023) <https://brdo.com.ua/news/ukrayina-nasliduye-zakony-srsr-shhodo-kryminalnoyi-vidpovidalnosti-za-poshyrennya-pornomaterialiv-shho-ne-stanovlyat-suspilnoyi-nebezpeky/> (in Ukrainian)

Куковинець Д. О.

Кримінальна відповідальність за діяння, пов'язані з порнографією: міжнародні та національні стандарти

Стаття присвячена питанням дослідження міжнародних і національних стандартів у сфері боротьби з діяльністю, пов'язаною з порнографією. Здійснено класифікацію міжнародних актів у досліджуваній проблематиці залежно від характеру обов'язковості їх положень (обов'язкові та рекомендаційні стандарти). У межах обов'язкових стандартів додатково здійснено їх поділ за критерієм безпосереднього предмета регулювання. Встановлено, що наразі кримінально караною на міжнародному рівні визнано лише діяльність, пов'язану з дитячою порнографією.

Зазначено, що національними стандартами у цій царині охоплюються питання обмеження не лише дитячого порнографічного контенту, а й такого, що виробляється «дорослими людьми для дорослих». Зроблено акцент, що у законодавстві України наразі наявна прогалина у виді відсутності визначення «порнографії» родовим поняттям. Це можна усунути за рахунок прийняття Законопроєкту № 9623, яким, зокрема, пропонується декриміналізувати діяння, пов'язані з порнографією у частині, що не становить суспільної небезпечності. Пропоновані зміни досліджено на предмет їх відповідності таким критеріям декриміналізації, як: 1) втрата діянням ознаки суспільної небезпечності; 2) встановлення недоцільності здійснення боротьби з конкретним видом поведінки заходами кримінально-правового впливу; 3) відсутність кореляції в оцінці конкретної поведінки як суспільно небезпечної з боку законодавця та соціально-правової психології народу.

Зроблено висновок, що декриміналізація діяльності, пов'язаної з порнографією, має право на існування за умов дотримання формули, обов'язковими складниками якої є: фігуранти-повнолітні особи, беззастережна наявність згоди та відсутність пропагування культу насильства з одночасним впровадженням заходів регуляторної політики.

Kukovynets D. O.

Criminal liability for acts related to pornography: international and national standards

The article is devoted to the study of international and national standards in the field of combating pornography-related activities. The author classifies international acts in the area under study depending on the nature of their mandatory provisions (mandatory and recommendatory standards). Within the framework of mandatory standards, the author additionally divides them by the criterion of the direct subject matter of regulation. It is established that currently only activities related to child pornography are recognized as criminalized at the international level.

It is noted that national standards in this area cover the issues of restricting not only child pornographic content, but also the content produced by «adults for adults». It is emphasized that there is currently a gap in Ukrainian legislation in the form of the absence of a definition of «pornography» as a generic concept, which can be eliminated by adopting Draft Law № 9623, which, among other things, proposes to decriminalize acts related to pornography in the part that does not pose a public danger. The proposed amendments were analyzed for their compliance with the following decriminalization criteria: 1) the loss of the sign of public danger by the act; 2) establishment of the inexpediency of combating a particular type of behavior by means of criminal legal measures; 3) lack of correlation in the assessment of a particular behavior as socially dangerous between the legislator and the socio-legal psychology of the people.

The author concludes that decriminalization of pornography-related activities has the right to be implemented subject to the following formula, which must include adult defendants, unconditional consent and absence of propaganda of a cult of violence, and simultaneous implementation of regulatory policy measures.

Стаття надійшла до редакції:10.11.2023 р.
Прийнята до друку: 20.11.2023 р.